

บทที่ 6

วิธีการปลูกฝังค่านิยมและจริยธรรม

ค่านิยมที่ควรปลูกฝัง

หลายประเทศที่เห็นว่าปลูกฝังค่านิยมที่ดีแก่ประชากรของตน นับตั้งแต่โลกเข้าสู่ยุคเทคโนโลยีสารสนเทศ ทั้งนี้เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางค่านิยมและทัศนคติในชาติไม่ให้คล้อยตามค่านิยมที่ไม่พึงประสงค์ ซึ่งมีอยู่ทั่วไปและแพร่สะพัดไปทั่วโลกอย่างรวดเร็ว

ในประเทศสหรัฐอเมริกา แต่ละเขต (County) พยายามศึกษาและระบุค่านิยมหลักที่พึงปลูกฝังแก่เยาวชนไว้ชัดเจน เช่น ในเขตบัลติมอร์ (Baltimore County Public School) ระบุว่าควรพัฒนาส่งเสริมและปลูกฝังค่านิยมดังต่อไปนี้ (Kirschenbaum 1995, 61)

- ความสุภาพอ่อนโยน (Courtesy)
- ความซื่อสัตย์ (Honesty)
- ความรับผิดชอบ (Responsibility)
- ความเข้มแข็งอดทน (Tolerance)
- ความรักชาติ (Patriotism)
- ความเมตตาากรุณา (Compassion)

ขณะที่โรงเรียนประถมศึกษา พอร์ท วอชิงตัน ในคาลีฟอร์เนีย ได้ระบุค่านิยมไว้ 7 ประการคือ (Sparks 1991, 181-182)

1. ความซื่อสัตย์
 - ไว้เนื้อเชื่อใจ วางใจ (Trustworthy)
 - จริงใจ (Truthful)
 - ศีลธรรม (Ethical)

2. ความรับผิดชอบ

- พึ่งพาอาศัยได้ (Dependable)
- มีประโยชน์ (Accountable)
- จิตใจอนุรักษ์ (Conservation Mind)

3. ความนับถือ (Respectful)

- ความสุภาพอ่อนโยน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ (Courteous)
- เคารพกฎหมาย
- รักษาดี

4. การอุทิศ (Dedicated)

- ความกล้าหาญ (Courageous)
- ความเกี่ยวของพัวพัน (Involve)
- ความซื่อตรง (Faithful)

5. ความพากเพียรพยายาม (Perseverant)

- ความขยันหมั่นเพียร (Industrious)
- มีวินัยในตนเอง (Self Disciplined)
- ขยัน (Deligent)
- เจ้าความคิด (Resourceful)

6. ความนับถือตนเอง (Self Respecting)

- ยอมรับตนเอง (Self Accepting)
- เชื่อมั่นในตนเอง (Confident)
- บึกบึนได้ ปรับตัวเองได้ (Resilient)
- สุขภาพจิตดี (Heath Minded)

7. เอาใจใส่ผู้อื่น (Coucerned for others)

- เป็นมิตร (Friendly)

- เป็นประโยชน์ ร่มช่วยเหลือ (Helpful)
- เอาอกเอาใจ คิดถึงผู้อื่น (Considerate)
- ยุติธรรม (Fair)
- ให้ความร่วมมือ (Cooperative)

ในประเทศแคนาดา กระทรวงศึกษาธิการ แห่งมลฑลออนตาริโอ (ontario) กำหนดค่านิยมสำหรับปลูกฝังให้นักเรียนระดับประถม - มัธยม ในโรงเรียน ดังต่อไปนี้
(Wideman and Wood 1983, 6)

- ความเมตตา (Compassion)
- ความอดทน (Patience)
- ความร่วมมือ (Cooperation)
- ความสงบ (Peace)
- ความสุภาพอ่อนโยน (Courtesy)
- ความอิสระ (Freedom)
- ความมีน้ำใจ (Generosity)
- ความซื่อสัตย์ (Honesty)
- ความยุติธรรม (Justice)
- ความจงรักภักดี (Loyalty)
- ความรู้จักประมาณ (Moderation)
- ความรักสิ่งแวดล้อม (Respect for the Environment)
- ความนับถือผู้อื่น (Respect for others)
- ความนับถือตนเอง (Respect for self)
- ความรับผิดชอบ (Responsibility)
- ความมีวินัยในตนเอง (Self Discipline)
- มีความรู้สึกไว (Sensitivity)
- มีความเข้มแข็ง (Tolerance)

ไม่ใช่เรื่องบังเอิญที่ค่านิยมเหล่านี้คล้ายคลึงกับคำขวัญของลูกเสือที่ไปปลูกฝัง
เยาวชนทั่วโลก ซึ่งกล่าวว่า

ลูกเสือทอง ไวใจโต ซื่อสัตย์ นำเพื่อประโยชน์ต่อผู้อื่น เป็นมิตร มีเมตตา กรุณา
 สุภาพ เรื่อหง ราวเรียง สะอาด กล้าหาญ มีชัยสถ์ (Thrift) และอ่อนน้อมถ่อมตน
 (Reverent)

จากการสำรวจของ Rose และ Gallop ในวารสาร Phi Delta
 Kappa (1993, 137-152) พบว่าเมื่อกำหนดค่านิยมทั้งหลายให้เลือก บุคคล จะให้
 การยอมรับค่านิยมดังต่อไปนี้

ค่านิยม	% การยอมรับ
ความซื่อสัตย์	97
ความเป็นประชาธิปไตย	93
ความรักชาติ	91
ความรักเพื่อนและครอบครัว	91
ความกล้าหาญทางจริยธรรม (Moral Courage)	91
ปฏิบัติตามกฎระเบียบ (Golden Rule)	90

ในปี 2535 ผู้นำค่านิยม จริยธรรม ประชากรศึกษา และผู้เกี่ยวข้อง
 จาก 29 ประเทศ มาชุมนุมกันที่รัฐโคโลราโด ประเทศสหรัฐอเมริกา
 ร่วมกัน ซึ่งมีเรื่องค่านิยมจริยธรรมหลักรวมอยู่ด้วย 8 ข้อ สรุปได้ดังนี้ (Kirschenbaum
 1995, 64-65)

1. คนรุ่นต่อไปจะต้องคอยดูแลชุมชน สังคม ประเทศชาติ และโลกในยุค
 วิกฤตด้วยการเอาใจใส่เป็นพิเศษ
2. ในช่วงเวลานั้น ความอยู่รอดของสังคมขึ้นอยู่กับประชาชนที่มีความห่วงใย
 เอาใจใส่ซึ่งกันและกันด้วยคุณลักษณะของจริยธรรม

3. ประชาชนไม่สามารถพัฒนาลักษณะทางจริยธรรมได้โดยอัตโนมัติ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องปลูกฝัง อบรม สั่งสอน เยาวชนเกี่ยวกับค่านิยม และความสามารถด้านการตัดสินใจทางจริยธรรมด้วย

4. ลักษณะนิสัยที่มีประสิทธิภาพมาจากค่านิยมทางจริยธรรม ซึ่งหยั่งรากลึกอยู่ในสังคมในระบอบการปกครองประชาธิปไตย คือ

- ความนับถือยำเกรง (Respect)
- ความรับผิดชอบ (Responsibility)
- ความเป็นที่ไว้วางใจ (Trustworthiness)
- ความเอาใจใส่ (Caring)
- ความยุติธรรม และความเสมอภาค (Justice and Fairness)
- ความเป็นพลเมืองดี (Civic virtue and Citizenship)

5. ค่านิยมทางจริยธรรมหลักเหล่านี้ ซึ่งถึงความแตกต่างของวัฒนธรรม ศาสนา และสังคม เศรษฐกิจ ของประเทศสหรัฐอเมริกาได้อย่างน่าอัศจรรย์

6. จุดแรกและสำคัญที่สุดในการปลูกฝังค่านิยมทางจริยธรรมเหล่านี้เป็นหน้าที่ของครอบครัวและชุมชน สำหรับโรงเรียนและองค์กรเดียวกันกับเยาวชนทั้งหลาย จะต้องรับผิดชอบช่วยเหลือพัฒนาการทางลักษณะอันดีงามของเยาวชนด้วยเหมือนกัน

7. ต้องไม่ลืมว่าการทำงานร่วมกัน ประสานงานกันจะแสดงให้เห็นถึงความรับผิดชอบต่อสังคมที่สุด

8. ลักษณะนิสัยของเยาวชนและผลงานของเขาจะสะท้อนลักษณะนิสัยและผลงานของสังคมด้วย ดังนั้นผู้ใหญ่ทุกคนจึงต้องรับผิดชอบต่อในการสั่งสอน ปฏิบัติเป็นแบบอย่างค่านิยมเหล่านั้น เช่น เกี่ยวกับสถาบันในสังคมทั้งหลายก็มีหน้าที่พัฒนาค่านิยมและจริยธรรมด้วยเช่นกัน

รัฐบาลไทยตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาค่านิยมและจริยธรรมในสังคมไทยอย่างรีบด่วน หลักสูตรฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 จึงได้บรรจุเรื่องนี้ไว้ในหลักสูตรทุกระดับตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาจนถึงชั้นอุดมศึกษา มีเนื้อหาที่เป็นความรู้ของกระบวนวิชาโดยตรงอยู่ในโครงสร้างของหลักสูตร ทั้งวิชาบังคับกับ วิชาบังคับเลือก

วิชาเลือกเสรี หลายกระบวนวิชา ในส่วนที่เป็นกิจกรรมได้กำหนดให้เป็นเครื่องมือที่จะช่วยปลูกฝังนักเรียนเพื่อก่อให้เกิดค่านิยมที่พึงประสงค์ และจริยธรรมทั้งใ้กล่าวโดยละเอียดแล้วในบทที่ 2 ซึ่งอาศัย "ค่านิยมและจริยธรรมในหลักสูตร"

จากรายงานการประชุมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการวิจัยทางการศึกษา ครั้งที่ 4 เรื่องแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะของเยาวชน ของกองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ (2527, 93-96) กำหนดคุณลักษณะของนักเรียนเชิงวิชาการดังนี้

1. คุณลักษณะทางด้านความรู้
2. คุณลักษณะทางด้านความคิด (วิธีการหาความรู้)
3. คุณลักษณะทางด้านการนำความรู้และความคิดไปใช้

คุณลักษณะของนักเรียนเชิงการงาน คือ

1. มีทัศนคติและค่านิยมที่ถูกต้องต่อการทำงานและอาชีพ
2. มีนิสัยและจริยธรรมพื้นฐานในการทำงาน
 - ซ้าย
 - รับผิดชอบ
 - ทักษะ
 - อุตุน/สูงาน
 - ทำงานเป็นกลุ่ม
3. มีความรู้เกี่ยวกับโลกแห่งการทำงานและอาชีพ
4. มีทักษะในการทำงานและประกอบอาชีพตามระดับการศึกษา

คุณลักษณะของเยาวชนเชิงจริยธรรม

1. ความรู้เชิงจริยธรรม
2. ทัศนคติเชิงจริยธรรม
3. เหตุผลเชิงจริยธรรม
4. พฤติกรรมเชิงจริยธรรม

จากการประชุมทางวิชาการเกี่ยวกับจริยธรรม (2523, 85) ของ
กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ มีมติว่าจริยธรรมหลัก 8 ประการ มาพัฒนาการสอน
เสริมสร้าง ดังนี้

1. การใฝ่จจะ หรือใฝ่จรรยา
2. การใช้ปัญญาในการแก้ปัญหา
3. เมตตากรุณา
4. สติสัมปชัญญะ
5. ไฉนประมาณ
6. ซื่อสัตย์สุจริต
7. ขยันหมั่นเพียร
8. หิริโอตทัปปะ

รูปแบบที่มีประสิทธิผลต่อการ เรียนการสอนจริยธรรม

1. วิธีสอนที่ประยุกต์เทคนิคการปรับพฤติกรรม
2. วิธีสอนที่ประยุกต์เทคนิคของการ เสริมสร้างเจตคติ
3. วิธีสอนตามปกติของโรงเรียนตามแนวการใช้หลักสูตร

วิธีปลูกฝังค่านิยมและจริยธรรม

ในการปลูกฝังค่านิยมและจริยธรรมนั้น ควรจะเริ่มด้วยการตั้งเป้าหมายให้
ชัดเจนว่า ต้องการปลูกฝังค่านิยม หรือจริยธรรมใด แล้วจึงหาวิธีการ กิจกรรม หรือ
องค์ประกอบจำเป็นอื่น ๆ ต่อไป

วิธีที่จะปลูกฝังค่านิยมและจริยธรรมที่จะเสนอต่อไปนี้ ขอให้ผู้อ่านพิจารณา
ว่า จะประยุกต์ใช้กับเนื้อหาใด นักเรียนกลุ่มใด

1. การราชันทาน วรรณคดี หรือข่าวสารจากชีวิตจริง

นิทาน วรรณคดี หรือเรื่องราวต่าง ๆ จากชีวิตจริงที่เกี่ยวข้องกับค่านิยม และจริยธรรมที่ต้องการ ครูอาจเล่าให้นักเรียนฟัง แล้วให้โอกาสนักเรียนโต้อภิปราย ข้อคิด ปัญหาที่เกิดจากเรื่องดังกล่าวนั้น ๆ เพื่อนำไปสู่การสรุปข้อคิดเพื่อเสนอวิธีแก้ปัญหา และวิเคราะห์ต่อไป

เพื่อฝึกทักษะการพูดและการอ่านควบคู่กันไปด้วย ครูอาจให้นักเรียนเป็นผู้ เล่าเรื่องโดยใช้เวลาในการเตรียมตัวค้นคว้า เรื่องที่ตนชอบจากวรรณคดี นิทาน หรือ เรื่องราวจากแหล่งอื่น ๆ อ่านล่วงหน้าและนำมาเล่าเป็นรายบุคคล หรืออาจแบ่งนักเรียน เป็นกลุ่ม ๆ ละ 5 - 6 คน ให้แต่ละกลุ่มส่งตัวแทนมาเล่าเรื่องคนละไม่เกิน 5 นาที ครูกำหนดให้นักเรียนเป็นกรรมการเพื่อหาข้อคิดและหัวข้อที่จะนำไปสู่การอภิปรายให้ตรง ประเด็นค่านิยมและจริยธรรม ครูควรเสริมแรงผู้ที่เล่าเรื่องได้ดี มีสาระ โดยการชมเชย หรือให้รางวัล

ตัวอย่างค่านิยม จริยธรรม จากประวัติศาสตร์ วรรณคดี หรือชีวิตจริง ของบุคคลในปัจจุบัน

ความซื่อสัตย์

- เรื่องพันท้ายนรสิงห์ (ประวัติศาสตร์)
- พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ (ปัจจุบัน)
- กวนอู (วรรณคดี-สามก๊ก)

ความเมตตาากรุณา

- เรื่องจากพุทธประวัติ ชาคคต่าง ๆ เช่น พระเวสสันดรชาคค
- พระปิยมหาราช (ประวัติศาสตร์)
- พระภัทรมหาราช (ปัจจุบัน)
- หรือระบุชื่อคนในปัจจุบันที่ครูและนักเรียนรู้จักก็ได้

ความกล้าหาญ

- สมเด็จพระนเรศวรมหาราช
- สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช
- ท้าวเทพกษัตรี-ท้าวศรีสุนทร
- ชาวบ้านบางระจัน
- พอล่า แห่งอนุสาวรีย์วีระไทย ค่ายวีรราช กองทัพบกที่ 4 จังหวัดนครศรีธรรมราช

ฯลฯ

ความซื่อสัตย์สุจริต

- มหาตมะคานธี (บุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์)
- ข้อความจากจดหมายขอขมาลูก พระราชนิพนธ์ของรัชกาลที่ 5
- หรือบุคคลที่ครูและนักเรียนเห็นว่ามีลักษณะซื่อสัตย์สุจริต

ฯลฯ

ความซื่อสัตย์สุจริต

- กำนันจูด คุ้มวงศ์
 - ผู้ใหญ่บุญชัย เข้มเฉลิม
 - คุณขวัญแก้ว วัชรโรทัย (ปัจจุบัน)
- } เกษตรกรหัวข่าง

2. การารใช้วีดิทัศน์ ภาพยนตร์ แลกบันทึกละเอียด ภาพนิ่ง แผ่นรปรังาส

ครูควรเลือกเนื้อหาที่เป็นคนสำคัญของเรื่องมาให้นักเรียนดู เพราะเวลาที่มีจำกัดจึงไม่สามารถจะฉายทั้งเรื่องได้

แนะนำรายการโทรทัศน์ที่แก่นักเรียน โดยบอกให้ไปดูเป็นการบ้าน เช่น ใ้ดูรายการสารคดีของ 5 หรือของ 11 (หรือบันทึกเทปมาดูในชั้นเรียน) โดยครูให้คำแนะนำเรื่องต่อไปนี้อาจหน้า คือ

1. ให้นำคำนิยาม หรือจริยธรรมก่อนที่จะให้นักเรียนไปดูรายการนั้น ๆ โดยโน้มน้าวให้นักเรียนสนใจเรื่อง

2. ตั้งคำถามให้นักเรียนตอบ หรือออกสิ่งที่นักเรียนต้องค้นหาจากเรื่องที่จะดู

3. ติดตามความคิดเห็นของนักเรียนโดยให้โอกาสเขาอภิปราย หรือจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้ร่วมทำเพื่อแสดงเป้าหมายของคำนิยาม/จริยธรรม

ในสมัยนี้แทบทุกครอบครัวมีวิทยุ-เทป ครูอาจคุยกับนักเรียนถึงเพลงที่นักเรียนชอบ แล้วให้เขาค้นหาเพลงที่น่าเน่หรือบงบอกถึงคำนิยาม/จริยธรรม เรื่อง..... (ที่ครูต้องการ เช่น ความสามัคคี ความรักความเมตตาผู้อื่น ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่) ให้นำเพลงนั้นมาในชั้นเรียน สมัยปัจจุบันนักเรียนวัยรุ่นส่วนมากชอบดนตรี การใช้ชีวิตนี้จะได้รับความร่วมมือจากนักเรียนเป็นอย่างดี ทั้งนี้ครูต้องเขียนเนื้อร้องให้นักเรียนทั้งชั้นอ่านควย เพราะกิจกรรมนี้ไม่ไ้มุ่งความเพลิดเพลินกับจังหวะ หรือทำนองเพลงแต่เพียงอย่างเดียว หากแต่ต้องการคัดเลือกคำนิยามและจริยธรรมจากเนื้อเพลงเป็นส่วนสำคัญ

3. การตั้งความคาดหวัง (Expectation)

ในการปลูกฝังคำนิยาม/จริยธรรม ความคาดหวังของครูเป็นเครื่องมือสำคัญประการหนึ่ง หากเราตั้งความหวังไว้สูง นักเรียนก็จะประสบความสำเร็จสูงด้วย (Benard 1998, 44-48) ซึ่งนำมาใช้ได้กับการปลูกฝังคำนิยามและจริยธรรม หากครูหวังจะให้นักเรียนเป็นเด็กดี มีความประพฤติ การปฏิบัติตนเป็นที่ต้องการของสังคม เช่น มีความรับผิดชอบ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ให้การยอมรับนับถือบุคคลอื่น ความซื่อสัตย์เป็นต้น ครูควรใช้ความคาดหวังกับนักเรียน ซึ่งนักเรียนก็ควรเป็นดังที่ครูหวังไว้

ควยเหตุที่นักเรียนยังมีแนวคิดที่ไม่แน่นอน สามารถเปลี่ยนแปลงได้ พวกเขา มักจะเชื่อตามที่บิดามารดา ผู้ปกครอง ครูอาจารย์ เพื่อน และบุคคลที่สำคัญอื่น ๆ นอกจากการตั้งความหวังให้ทั้งคู่และโทษ หากครูบอกนักเรียนว่าเขาเป็นคนน่ารัก มีความรับผิดชอบ มีความสามารถ และครูต้องการให้เขามีความประพฤติอย่างนั้น พวกเขา ก็จะ

มีความมั่นใจพยายามปฏิบัติตนเป็นคนดีเป็นตัวของตัวเองดังกล่าว แต่ในทางตรงกันข้าม หากเราสื่อสารให้นักเรียนเข้าใจว่าครูตั้งความหวังให้เขาไม่มีความกล้าหาญ ขาดความรับผิดชอบ เห็นแก่ตัว ฯลฯ นักเรียนก็จะรับทราบและซึมซับความคาดหวังเหล่านั้นไว้ในจิตใจด้วยเช่นกัน

อย่างไรก็ตาม นักเรียนส่วนมากมักจะประพฤติปฏิบัติตนตามที่ครูคาดหวัง เพราะพวกเขาเคารพ รัก นับถือครูและไม่ต้องการให้ครูต้องผิดหวัง ประเด็นนี้สำคัญที่จะใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาค่านิยมและจริยธรรมแก่นักเรียนในภาวะที่พวกเขายังไม่สามารถตัดสินใจตัดสินความดีความชั่วด้วยตนเองได้ เมื่อถึงเวลาที่เขาได้ศึกษาและมีความรู้เรื่องจริยธรรมมากยิ่งขึ้น เขาก็จะพิจารณาและตัดสินใจประพฤติปฏิบัติตามความเชื่อของตัวเองได้ต่อไป

ความเชื่อมั่นของครูที่คาดหวังไว้กับนักเรียน สามารถเป็นแรงผลักดันอันสำคัญสำหรับกระบวนการศึกษา พัฒนาค่านิยม เกี่ยวกับเรื่องนี้ เมอริลล์ ฮาร์มิน (Merrill Harmin) กล่าวไว้ว่า "... คอยคำพูด และการกระทำ เรามอกพวกเขาว่า เรารู้ว่าเขาสามารถทำได้ เราเชื่อว่าเขาต้องทำ และเห็นผู้อื่นใดเราเอาใจใส่ในสิ่งที่เขาทำ"

(1990, 3)

สรุปแนวทางการตั้งความคาดหวังของครูไว้ดังนี้

1. หวังให้สูง (Hold High Expectations)

ให้เชื่อศักยภาพของนักเรียนโดยการตั้งเกณฑ์มาตรฐานให้สูง และหวังจะได้รับผลที่สูงด้วย ครูเองต้องระลึกไว้เสมอว่านักเรียนของท่านไม่แตกต่างกับนักเรียนโรงเรียนที่มีชื่อเสียงอื่น ๆ พวกเขาทุกคนมีความสามารถ

2. เชื่อมั่นในตนเอง (Believe in Yourself)

การศึกษาค่านิยมให้ประสบความสำเร็จนั้น นอกจากการตั้งความหวังนักเรียนของท่านให้สูงแล้ว ตัวครูเองต้องตั้งความคาดหวังไว้ให้สูงด้วย ท่องทำสิ่งทีุ่บุคคลคนอื่นทำได้ให้สำเร็จด้วย หากมีความเชื่อมั่นในตัวเอง

3. สื่อสารความคาดหวัง (Communicate those Expectations)

หนทางหนึ่งคือการบอกให้นักเรียนรับทราบ เช่น ใช้คำพูดดังต่อไปนี้

- ครูเชื่อว่า เธอต้องทำได้
- ครูรู้ว่า เธอไม่ใช่เป็นคนอย่างนั้น
- เธอเป็นคนน่าไว้วางใจ
- ครูรู้ว่า เธอจะไม่ทำให้ครูผิดหวัง
- เธอควบคุมตนเองได้ดีมาก
- ครูทราบว่า เธอรู้สึกเสียใจในสิ่งที่ทำไปแล้ว... ก็เธอเป็นเด็ก
นี่นะ...
- ครูเชื่อว่า เธอจะไต่บทเรียนจากความผิดพลาดครั้งนี้

ฯลฯ

4. การยกคำพูดผู้อื่นมาอ้างอิง (Quotations)

การอ้างอิงคำพูดผู้อื่น หรือใช้คำพังเพย สุภาษิต มีผลต่อการปลูกฝังค่านิยม และจริยธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อครูใช้เขียนติดบนฝาผนังห้องเรียน ให้นักเรียนเห็น ใ้คิดนอกเวลา โดยใช้คำสั้น ๆ จำง่าย

ครูบางคนเลือกคติสุภาษิต คำพังเพย หรือคำสอน บนผนังห้องตลอดภาคเรียน จนกลายเป็นเครื่องประดับห้อง ในขณะที่ครูบางคนเปลี่ยนตัวอย่างทุกสัปดาห์ หรือทุกวัน ตัวอย่างเช่น

นิมิต্তํ สาธุรูปานํ กตัญญูกตเวทิตา
ความกตัญญูกตเวทิตี เป็นเครื่องหมายของคนดี

พุทธสุภาษิต

รู้อะไรรู้อะไรบ้างเพียงอย่างเดียว
แต่ให้เชื่อว่าชาวยุเด็กจะเกิดผล

สุนทรภู่

ไม่ควรถามว่าประเทศชาติทำอะไรให้ท่าน
แต่ควรถามว่าท่านทำอะไรเพื่อประเทศชาติของท่านบ้าง

Ask not what your country can do for you,
but what you can do for your country.

ประธานาธิบดี จอห์น เอฟ. เคนเนดี

นอกจากจะใช้เป็นแผนป้ายติดตามผนังหรือติดตั้งตามสถานที่ต่าง ๆ แล้ว
ครูควรใช้คำพูดโดยอ้างอิงถึงคำพูดของบุคคลสำคัญ จากศาสนา วรรณคดี มาดผสมผสาน
สอดแทรกในการสอน การปฏิบัติงาน และในกิจกรรมต่าง ๆ ด้วย เช่น ขณะพินิจดู
นักเรียนที่ทัศนศึกษานอกสถานที่ ครูบอกนักเรียนโดยกล่าวอ้างอิงถึงคำพูดครูใหญ่ที่สั่งว่า
"อย่าทำอะไรไว้ นอกจากรอยเท้าของเขานั่น" หรือครูลูกเสือ-อนุภาชาคนสอนเคย
กล่าวไว้ว่า "ก่อนกลับขอให้ทำที่ปักของเขอให้ดีกว่าวันที่เขามาปัก"

ดังนั้น ครูจึงควรรวบรวมคำพูด กวีนิพนธ์ สุภาษิต คำพังเพย ฯลฯ ไว้
บ้างเพื่อจะได้ใช้อ้างอิงในการสอดแทรกเพื่อปลูกฝังค่านิยมและจริยธรรมต่อไป

5. การอธิบาย การเทศนา การตักเตือน

(Explanation, Moralizing and Admonition)

การอธิบาย

การอธิบายช่วยนักเรียนให้เข้าใจค่านิยม ความคาดหวัง และกฎระเบียบของครู ช่วยการบอกให้นักเรียนรู้อาการของการอะไร อย่างไม่ดี เช่น

- นักเรียนที่มีความรับผิดชอบ ต้องทำการบ้านเสร็จเรียบร้อย ส่งตรงเวลา
- นักเรียนที่รักคุณค่าตัวเอง คือคนที่ไม่ลอกการบ้านใคร ร่วมทำกิจกรรมกับเพื่อน ช่วยเหลืองานบ้าน ไม่ปล่อยเวลาให้ผ่านไปโดยเปล่าประโยชน์
- นักเรียนที่มีความเมตตา คือการไม่รังแกเพื่อนหรือสัตว์ ช่วยเหลือผู้อื่น

ฯลฯ

นอกจากนี้ต้องให้เหตุผลถึงความสำคัญ ความจำเป็นของค่านิยมแต่ละเรื่องด้วย ตัวอย่างคำอธิบายค่านิยมค่าน เหตุผลทางจริยธรรมของครู

- เหตุผลประการหนึ่งที่สำคัญมากเกี่ยวกับความซื่อสัตย์ก็คือ หากคนไม่มี ความซื่อสัตย์ต่อกันแล้ว คนเราจะขาดความไว้วางใจซึ่งกันและกัน
- เธอไม่ควรขำขันโดยไม่ใช้สะพานลอย หรือทางม้าลาย เพราะเธอ อาจถูกรถชนได้ จากสถิติพบว่าคนที่ไม่ข้ามถนนบนทางข้ามประสบบอุบัติเหตุ เป็นจำนวนมาก (การปฏิบัติตามกฎหมาย)
- เราเชื่อว่าพระมหากษัตริย์ไทยทรงทำงานหนักเพื่อความสุขของประชาชน (เชิดชูสถาบันพระมหากษัตริย์)
- คนที่รับผิดชอบในการทำงานจะเป็นที่รักของเพื่อน และบุคคลทั่วไป
- เพราะเหตุใดเธอจึงไม่ควรทดลองยาเสพติด ครูจะเล่าอะไรให้ฟัง เกี่ยวกับเรื่องชีวิตจริงของน้ำพุ.....

ฯลฯ

การเทศนาและการวากล่าวตักเตือน

ขณะที่ครูอธิบายโดยการใช้เหตุผลต่าง ๆ ประกอบการสอน การวากล่าวตักเตือนและเทศนาสั่งสอน ต้องใช้การหวานลอม พูดจาคำไพเราะอ่อนหวานหรือใช้การบังคับแล้วแต่กรณี ความนุ่มนวลในการวากล่าวตักเตือนช่วยให้นักเรียนรับทราบถึงการยอมรับหรือไม่ยอมรับของสังคม อะไรถูก-ผิด ค่านิยมใดเป็นที่พึงประสงค์หรือเป้าหมายจำเป็นของสังคม

อย่างไรก็ตาม มีข้อพึงระวังในการวากล่าวตักเตือนดังนี้

1. ไม่ควรตักเตือน วากล่าว สั่งสอน อย่างพร่ำเพรื่อเกินไป จะทำให้นักเรียนเกิดความเคียดแค้น และเมื่อหน่ายได้
2. ไม่ควรวากล่าวอย่างรุนแรง เกรงเกรียก
3. ไม่ควรใช้คำหยาบ (Harshly)

ฯลฯ

ดังนั้น การจะเทศนาสั่งสอนจึงต้องรำลึกถึงเรื่องดังต่อไปนี้

1. เวลา
 2. สถานที่
 3. ความแตกต่างของบุคคล
 4. ความจริงใจ
6. การยกย่อง สรรเสริญ และ ชมเชย (Praise, Appreciation)

การชมเชย สรรเสริญ ช่วยเยาวชนให้เป็นคนน่ารัก มีคุณค่า และมีความสามารถได้ Kirschenbaum อ้าง Simon (1973) นอกจากนั้นการยกย่องชมเชยยังเป็นวิธีที่เข้าใจดีกับการปลูกฝังค่านิยมและจริยธรรม ไม่ว่าเด็กเล็ก วัยรุ่นหรือผู้ใหญ่ ต่างก็ชื่นชอบในคำชม เพราะทำให้มีความรู้สึกดีต่อความสุข และชอบที่จะทำในสิ่งที่ได้รับคำชม จะเป็นเรื่องธรรมดา หากครูจะเสริมแรงหรือให้รางวัลนักเรียนด้วยการยกย่องชมเชย ซึ่งเป็นรูปแบบการให้รางวัลที่มีผลดีวิธีหนึ่ง

ในอดีตรูเคยแก้ไขข้อผิดพลาดของนักเรียนด้วยการวิจารณ์ตรง ๆ แต่ปัจจุบันครูของสังเกศคานินิยมที่พวกเขาสะท้อนออกมาทางพฤติกรรมว่าเป็นคานินิยม จริยธรรมที่เราต้องการปลูกฝังหรือไม่ แล้วจึงค่อย ๆ ตักเตือนด้วยคำพูดที่ ๆ อาทิเช่น

- ประมุข เธอทำรายงานได้ก็ดีเยี่ยมจะ นอกจากเธอมีขลุ่ยอย่างสมบูรณ์แล้ว เธอยังให้ข้อสังเกตของตัวเธอเองได้ก็อดทึ่ง เยี่ยมยอดจะ
- ดีมาก วิเศษ
- ครูอยากบอกพวกเธอว่า ครูรู้สึกภูมิใจในตัวเธอจริง ๆ พานไหวครูที่จัดทำสวยงามมาก แสดงว่า หองนี่นักเรียนให้ความร่วมมือกันดี และมีความรับผิดชอบมาก ๆ

หากครูจะลองย้อนอดีต นึกถึงสมัยเป็นนักเรียน เราก็จะพบว่าตัวเราเองก็ขอมิให้ครูชมมากกว่าทำเหมือนกัน การสรรเสริญยกย่องและการชมเชย จึงเป็นเครื่องมือสากลอันสำคัญที่มีอิทธิพลต่อคานินิยมและการรับรู้คุณค่าตนเอง (Self Esteem)

อย่างไรก็ดี มีข้อพึงระวังในการใช้วิธีการยกย่องชมเชย ดังนี้

1. ควรกล่าวชมเรื่องที่เป็นจริง อย่าเสแสร้งแกล้งชม อย่าชมเกินความจริง และควรชมด้วยความจริงใจ
2. ไม่ควรชมในสิ่งที่ใคร ๆ ก็ทำได้ หรือสิ่งที่ปฏิบัติกันมาจนเป็นประเพณีแล้ว เช่น การทำความเคารพ ส่งการบ้าน ฯลฯ ควรจะหาโอกาสที่นักเรียนแสดงความคิดสร้างสรรค์ ทำงานรายบุคคลได้ดี การยกย่องพวกเธออย่างนี้ถือว่ามีประโยชน์ให้นักเรียนรู้จักคิดด้วยตนเอง ไม่คอยแต่ทำตามผู้อื่น มีความเชื่อมั่นในตนเอง กล้าคิดกล้าทำ และที่สำคัญครูช่วยเสริมแรงให้กำลังใจต่อการพัฒนาคุณภาพของนักเรียนแต่ละคนไปพร้อมกันด้วย ครูของคานินิยมเสมอว่าไม่ควรชมเชยนักเรียน เพราะพวกเขาทำอะไรถูกใจท่าน แต่ควรยกย่องสรรเสริญเขา เพราะเขาเป็นตัวของเขาเอง

7. การแก้ไขและการวิจารณ์ข้อบกพร่อง

(Correction and Negative Feedback)

การวิจารณ์ข้อบกพร่องเพื่อแก้ไขมีความคล้ายคลึงกับการยกย่องชมเชยใน ประเด็นที่บอกให้นักเรียนทราบว่าเขาทำถูกหรือผิด เป็นการบอกเด็กว่า พฤติกรรมของ เขาไม่เป็นที่ยอมรับ ไม่ควรปฏิบัติอีก ส่วนการชมเชยแสดงว่าครูพึงพอใจ อยากให้ นักเรียนกระทำอีก โดยรวมถึงข้อมูลที่ครูเตรียมไว้ให้นักเรียน เพื่อให้พวกเขาทราบว่า พวกเขาทำอะไรที่ไม่ถูกต้องนั้น ผิดตรงไหน อย่างไร หรือขัดกับกฎระเบียบ ยกตัวอย่างเช่น

- เมื่อนักเรียนพูดสอดแทรกขึ้นมาขณะเพื่อนคนหนึ่งกำลังตอบคำถามของครู ครูควรกล่าววิจารณ์ข้อบกพร่องว่า
 - ไม่น่ารักเลยนะจะพูดสอดแทรกมาอย่างนี้ (แสดงจริยธรรม)
 - เธอทำไม่ถูกนะคะ
- ไม่ทราบว่าสัญญา ตั้งใจหรือไม่เมื่อเธอใช้คำว่า "ขบใจ" กับอาจารย์ คณิตศาสตร์เมื่อสักครู่ เธอควรใช้คำว่า "ขอบคุณ" กับครู หรือบุคคลที่มีคุณวุฒิ วัยวุฒิ สูงกว่าเธอจะ
- ชินนะ สมควร เธออย่าใจทำไม เธอมีคุณค่า ควรยอมรับนับถือตัวเองมากกว่านี้
- เมื่อนักเรียนทะเลาะกันเรียกชื่อเพื่อนในห้อง ครูเตือนว่า "นี่เธอต้องการอะไร ควรยกมือขออนุญาตครูก่อน เชื้อพึงระเบียบของห้องเรียนด้วย"
- เธอทำไม่ถูกที่แสดงกิริยาต่ออาจารย์ผิดสอนไปอย่างนั้น เธอควรมีมารยาทและบุคลิกภาพ

8. การตัดสินและการให้รางวัล การให้คะแนน การประกวด และการประเมินค่า
(Rewards and awards, Grades, Contest, and Prizes)

การตัดสินและการให้รางวัล (Rewards and awards)

นอกจากคำชมแล้ว หนทางที่จะปลุกฝังค่านิยมและจริยธรรมอย่างเห็นได้ชัด
อีกทางหนึ่ง คือการตัดสินและการให้รางวัลนักเรียน ผู้มีค่านิยมหลักหรือค่านิยมตามเป้าหมาย
นอกจากนี้ยังช่วยเสริมแรงให้นักเรียน โดยเรากวามสนใจให้ประพฤติปฏิบัติตามค่านิยมอัน
เป็นที่พึงปรารถนาของทุกคนอีกด้วย

การให้รางวัลและสิทธิพิเศษ จะให้ต่อเมื่อทุกคนปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ ทำสำเร็จ
สมบูรณ์ ตรงตามลักษณะที่ต้องการ เช่น

- ตั้งใจทำงาน
- มีความรับผิดชอบ
- มีความพากเพียรพยายาม
- มีความภาคภูมิใจในงาน

รางวัลที่ครูควรพิจารณาความเหมาะสมต่อวัยของนักเรียน เช่น

- ให้สมุดหรือหนังสือ
- ประกาศยกย่องหน้าแถว
- มอบหมายให้เป็นผู้ช่วยครู
- ให้ขนม

ฯลฯ

ในโรงเรียนควรให้รางวัลเมื่อนักเรียนมีคุณลักษณะดังนี้

- บำเพ็ญประโยชน์เพื่อผู้อื่น
- เป็นนักเรียนที่มีมารยาทดี
- เรียนดี เป็นนักกีฬา นักดนตรี
- มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

- หน่วยงานสวัสดิการโรงเรียน หรือชุมชน

ฯลฯ

รางวัลที่ให้มีลักษณะดังนี้

- ป้ายประกาศผู้มีเกียรติคุณ (wall of Fame) โดยไม่จำกัดจำนวนชื่อ
- เลี้ยงอาหาร หรือจัดงานเลี้ยงผู้ทำดีเหล่านั้น
- มอบเกียรติบัตร
- มอบเหรียญ

ฯลฯ

การให้คะแนน (Grades)

การให้คะแนน เป็นวิธีการปลุกฝังค่านิยมที่ใดลดี โรงเรียนทั่วไปนิยมใช้วิธีนี้ เพราะนอกจากจะเป็นรางวัลแล้วยังใช้เป็นการเสริมแรงสำหรับผู้ที่มีค่านิยมในทาง สูงงานหนัก ขยัน มีวิริยะอุตสาหะ ทำงานดี เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ครูควรบอกจุดประสงค์ให้ชัดเจนก่อน ให้คะแนน ต้องทำอย่างไร เช่น ทำการบ้านถูกต้องเรียบร้อยส่งตรงเวลา มีความรับผิดชอบ งานที่ได้รับมอบหมาย ตั้งใจทำงาน เป็นต้น

การประกวด (Contest)

การประกวดเป็นการดึงให้นักเรียนทำกิจกรรมอย่างหนึ่งอย่างใดอย่างมีเป้าหมาย และไครรางวัล การประกวดจัดเป็นการปลุกฝังค่านิยมได้อย่างหนึ่ง เพราะเป็นการค้นหาสิ่ง ที่ไม่เคยมีมาก่อน (whatever it is) การแข่งขันกันเรื่องค่านิยมหรือจริยธรรม แสดง ให้เห็นถึงความสำคัญความคึกคักเรียน และการปลุกฝังค่านิยม

ตัวอย่างที่ครูจะจัดให้นักเรียนประกวดแข่งขันกันได้ เช่น

- เรียงความ
- โต้วาที

- แต่งบทกวี
- เล่นกีฬา
- เล่าเรื่อง
- งานศิลปะ
- ทนตรี

ครูต้องมีเป้าหมายว่าต้องการปลูกฝังค่านิยม จริยธรรมเรื่องใด เช่น ครูต้องการเน้นค่านิยม ความเมตตากรุณา ในห้องเรียน ครูก็ประกาศให้มีการประกวดและมีรางวัลใหญ่ให้เขียนเรียงความ เขียนบทกวี เล่าเรื่อง หรือวาดภาพที่แสดงความเมตตา กรุณาต่อเพื่อนมนุษย์ได้ที่สุด โดยครูอาจแบ่งรางวัลให้ตามประเภทของงาน เช่น เรียงความ บทกวี ภาพวาด ฯลฯ อาจมีรางวัลที่ 1 ที่ 2 ที่ 3 และรางวัลชมเชย

การประเมินค่า (Prizes)

การประเมินค่า มีแตกต่างกันขึ้นอยู่กับการศึกษาในแต่ละเรื่อง เช่น

- ของขวัญต่าง ๆ ลูกอมจลล์ หนังสือ เครื่องคิดเลข
- เหรียญ เข็มกลัด กระดุม
- ประกาศนียบัตร
- ตัวเครื่องบิน

ฯลฯ

การให้รางวัลและคะแนน เป็นการเน้นรางวัลภายนอก (Extrinsic Reward) มากกว่าการโน้มน้าวภายใน (Intrinsic Motivation) การทำให้เด็กเรียนต้องการชนะเพียงแครางวัลนั้นเป็นการทำลายคุณค่าของบุคคลอื่น แต่หากครูใช้เป็นแนวทางหนึ่งในอีกหลายแนวทางเกี่ยวกับการศึกษาค่านิยม การให้รางวัลก็จะช่วยให้เด็กเรียนพัฒนานิสัยที่ดีให้เกิดขึ้นได้

9. ระเบียบข้อบังคับ (Rules)

โรงเรียนมีระเบียบ ข้อบังคับ เพื่อควบคุมให้นักเรียนจำนวนมากเชื่อฟัง และปฏิบัติตาม ทำให้ครูและนักเรียนรักษากฎ วินัย และรัฐธรรมู์เขตของจำกัคของท่นวาระไรควรทำ หรือไม่ควรทำ

ระเบียบ ข้อบังคับ มีความสำคัญต่อการศึกษาค่านิยมและจริยศึกษา ดังนี้

1. บอกถึงค่านิยมของผู้ตั้งกฎเกณฑ์และต้องการให้นักเรียนมีค่านิยมอย่างนั้น

เน้นความเคารพเชื่อฟัง

ห้ามพูดข้างหลังครูหรือพูดตะโกนข้ามหัวครู

เน้นการยอมรับผู้อื่น

ห้ามพูดสอดแทรกกลางคัน

เน้นความสะอาด

ห้ามทิ้งสิ่งของ หรือขยะในสนาม

ฯลฯ

2. บอกค่านิยมทางอ้อมด้วยการกระตุ้นให้นักเรียนเกิดค่านิยมโดยการปฏิบัติ ตามข้อห้ามจนเป็นนิสัย

สถาบันศึกษาทุกระดับควรมีกฎระเบียบและข้อบังคับ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความจำเป็นที่โรงเรียนต้องการ

ขอควรสังเกตในการวางกฎเกณฑ์

1. ควรเขียนระเบียบและกฎเกณฑ์ในรูปบอกเล่า เช่น

(State the rule in positive terms)

✓ ยกมือขึ้นก่อนพูด

x ห้ามตะโกน

- ✓ ปฏิบัติต่อคนอื่นด้วยความนับถือ
- x ห้ามทะเลาะ ชกต่อย

2. ควรเขียนอย่างชัดเจน

ครูเขียนอธิบายให้นักเรียนเข้าใจอย่างชัดเจน พร้อมยกตัวอย่างประกอบ

3. อธิบายเหตุผลของกฎระเบียบของโรงเรียนด้วย

การอธิบายถึงกฎระเบียบของโรงเรียน เป็นการเตรียมตัวให้นักเรียนเข้าใจกฎหมายของสังคมได้

4. ควรมีกฎเกณฑ์จำนวนจำกัด ไม่ควรมีมากเกินไป

5. ครูคอยเตือนนักเรียนให้ระลึกถึงกฎระเบียบตามโอกาส

6. ปฏิบัติตามกฎระเบียบอย่างสม่ำเสมอและทั่วถึง

7. ให้นักเรียนมีส่วนเกี่ยวข้องกับการวางกฎเกณฑ์ด้วย

10. เกณฑ์ (Requirements)

เกณฑ์ หมายถึง งานที่นักเรียนต้องทำเพื่อให้บรรลุจุดหมาย เช่น สอดผ่าน
เงื่อนไข
หวังไว้

ตัวอย่างเกณฑ์โรงเรียนตั้งขึ้นเพื่อผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการ และการศึกษาตามนิยาม

1. ตั้งใจเรียน ทำงานหนัก
2. เรียนได้ก็ มีคุณภาพ
3. ช่วยเหลือชุมชน
4. พยายามมีสมรรถนะ
5. สร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต (Life skills)
6. ครอบคลุมให้ความร่วมมือ
7. การทำงานกลุ่ม

11. การสาบาน (Pledges)

ในสมัยโบราณนิยมให้การสาบานเพื่อเป็นเครื่องแสดงถึงค่านิยมความภักดีของกลุ่ม เช่น พิธีถวายคำสัตย์ปฏิญาณ พิธีสาบานตนของชายเฉลิมพล พิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา ฯลฯ การสาบานนิยมทำกันในรูปพิธีกรรมเพื่อความหวังและความศักดิ์สิทธิ์

หลายศาสนา มีคำกล่าวสาบานเพื่อแสดงความเชื่อมั่น ศรัทธา ขณะที่หลายองค์กรนิยมใช้คำสาบานเพื่อแสดงความเป็นพวกเดียวกัน กลุ่มเดียวกัน วัฒนธรรมกลายเป็นวัฒนธรรมที่สำคัญที่สุดในการยึดมั่นของบุคคล และเพิ่มความศักดิ์สิทธิ์อันอย่างลึกซึ้งพิธีการระหว่างสมาชิกให้เกาะติดกันอย่างเหนียวแน่นกับค่านิยมของกลุ่ม

12. พิธีกรรมต่าง ๆ และขนบธรรมเนียมประเพณี

(Ceremonies, Rituals, and Traditions)

คนในหลายวัฒนธรรมใช้การจัดพิธีกรรมต่าง ๆ เป็นหนทางสืบทอดค่านิยมจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง โรงเรียนก็อาจจะใช้แนวทางเหล่านี้ในการปลูกฝังค่านิยมและจริยธรรมแก่นักเรียนของตนบ้าง

ครูบางคนคิดหาคำพูดเพื่อใช้เป็นประเพณีในการสอน

1. เวลาสร้างความอบอุ่น

เพื่อให้เด็กนักเรียนเกิดความอบอุ่นในความเอาใจใส่ของครู ครูอาจใช้ช่วงเวลานั้น ๆ เมื่อนักเรียนเข้าห้องเรียนตอนเช้า หรือก่อนจะสอนแต่ละวิชา โดยครูใช้คำถามว่า

- ใครต้องการอะไรเพิ่มเติมบ้างจะ เพื่อว่าเธอจะได้เรียนอย่างมีความสุขตลอดวันนี้
- พวกเธอมีใครไม่สบายหรือเปล่า บอกครูไต่ถามไม่ต้องเกรงใจ เธอจะได้ไปห้องพยาบาล

- ใครอยากจะถามเกี่ยวกับบทเรียนที่ครูสอนคร่าวที่แล้ว ก็เชิญถามได้ นะจะ ไม่ควรเก็บข้อสงสัยไว้

2. เวลาแสดงความคิดเห็น

ครูบางคนอาจปฏิบัติเป็นประจำทุกวัน หรือทุกสัปดาห์ ก็จะมีเวลาที่ครู และนักเรียนได้แสดงออกถึงความเห็นของตนต่อกัน หรือระหว่างนักเรียนกับนักเรียนก็ได้ การกระทำ คำพูด ของกันและกันอันเป็นที่ประทับใจก็ควรแสดงออกมาให้รู้

3. เวลาแสดงความคิดเห็น

ครูอาจมีเวลาพิเศษในแต่ละสัปดาห์สำหรับนักเรียนจะได้อภิปรายเรื่องต่าง ๆ สู้กันฟัง ช่วงเวลาเช่นนี้เป็นโอกาสที่นักเรียนจะได้รับการปลูกฝังค่านิยมการรักอิสระ ไม่ขึ้นอยู่กับผู้อื่น ตลอดจนการมีจิตใจกว้างยอมรับฟังเหตุผลความคิดเห็นของผู้อื่นด้วย

4. เวลาร้องเพลง

ครูระดับอนุบาลและประถมศึกษาที่มีประเพณีการจรร้องเพลงท่อนเช้าก่อนเรียน หรือก่อนโรงเรียนเลิก เพลงที่นำมาร้องจะมีเนื้อหาเกี่ยวกับค่านิยม จริยธรรม เช่น ธรรมะ ความรัก การดูแลเอาใจใส่ มิตรภาพ การทำงานร่วมกัน

สมัยโบราณ ครูจะนำหอคอกสร้อยมาให้นักเรียนท่องพร้อมกันทั้งห้อง หรือจัดประชุมเด็กไหว้พระสวดมนต์ แล้วร้องเพลงพร้อมกันทั้งโรงเรียน เพลงที่ร้อง เช่น เพลงรักชาติไทย เพลงกราวกีฬา เพลงสยามานุสติ เป็นต้น ขบค่ายเพลงสรรเสริญพระบารมีตั้งถักถองไปในหมู่บ้าน ทุกวันศุกร์

5. การปรบมือ (Applause)

ครูนิยมมอบนักเรียนให้ทำเป็นประเพณีว่า เมื่อเพื่อนในชั้นเรียนออกมารายงาน ทำกิจกรรม หรือช่วยงานอย่างหนึ่งอย่างใดซึ่งยากให้สำเร็จ หรืองานที่ค่อนข้างเสี่ยง นักเรียนในห้องจะปรบมือให้เกียรติ ผู้ที่ได้รับการแสดงความยินดีเช่นนี้จะมีแรงเสริมในการทำสิ่งที่ดีมีประโยชน์ต่อไป

ยังมีวิธีการอื่น ๆ ที่ครูอาจใช้ให้เหมาะสมกับเป้าหมายของตนเอง สภาพห้องเรียน และเวลาได้ ดังเช่น

1. พิธีมอบรางวัล
2. งานวันเด็ก
3. งานวันครู
4. งานวันแม่ งานวันพ่อ
5. งานวันปิศาภคเรียน
6. งานวันต้อนรับน้องใหม่

ฯลฯ

13. วิชาชีพลูกฝังค่านิยม จริยธรรม เดือนละเรื่อง

มีโรงเรียนที่จัดให้มีการปลูกฝังค่านิยมและจริยธรรมเดือนละหนึ่งเรื่องสลับหมุนเวียนกันไป แต่ละเดือนครูทุกคนทุกวิชาจะทอกรวมมือกันในการปลูกฝังค่านิยม จริยธรรมอย่างเดียวกัน ยกตัวอย่างเช่น ทำตารางการปลูกฝังค่านิยม ดังนี้

ตารางการปลูกฝังค่านิยมและจริยธรรม ปี 2540 ของโรงเรียน

เดือน	หัวข้อค่านิยม	กิจกรรม	ครูทุกหมวดวิชา
พฤษภาคม	ความเมตตากรุณา	ประกวดคนรักสัตว์ ในชั่วโมงกิจกรรม	ครูทุกหมวดวิชา จะ นำ ไป ใช้ เป็น แบบ อย่าง ในการ ปลูก ฝัง ค่านิยม และ จริยธรรม แก่ นักเรียน
มิถุนายน	มิตรภาพ	เขียนเรียงความ	
กรกฎาคม	ความซื่อสัตย์	ประกาศหน้าแถว	
สิงหาคม	ความกตัญญูกตเวทิตา	
กันยายน	ความดูแลเอาใจใส่	
ตุลาคม	ปึกเทอม	
พฤศจิกายน	ความรับผิดชอบ	
ธันวาคม	ความรักชาติ	

14. ห้องสมุดช่วยพัฒนาค่านิยมและจริยธรรม

ห้องสมุดมีบทบาทสำคัญที่จะช่วยสนับสนุนส่งเสริมการพัฒนาค่านิยมและจริยธรรมได้อย่างค้ำยำง โดยจัดหาหนังสือเอกสารและข้อมูลของแต่ละหัวข้อค่านิยมที่ครูให้นักเรียนคนควา หรือที่ครูต้องการใช้ให้พร้อมสอดคล้องตามหลักสูตร นอกจากนี้ห้องสมุดยังเป็นสถานที่จัดนิทรรศการหรือจัดแผนป้ายเผยแพร่ค่านิยมและจริยธรรมได้อย่างดี

15. โครงการพัฒนาค่านิยมโดยให้นักเรียนทำโครงการ

เรื่องทำให้โลกน่าอยู่ขึ้น

- ช่วยเหลือเพื่อน
- อุทิศสิ่งของแก่มุสลิม
- ทำให้โรงเรียนน่าอยู่
- ช่วยงานนิคมารคา กระทำดีต่อทาน

ฯลฯ

จากการบ้านที่ครูมอบให้ เมื่อนักเรียนเริ่มปฏิบัติโครงการ พวกเขาจะเกิดความรู้และเริ่มปลูกฝังจริยธรรม ค่านิยม ขณะที่เขากระทำตามโครงการทำให้โลกน่าอยู่ขึ้น

16. สอนประวัติศาสตร์ของชาติไทย

วิธีการสำคัญวิธีหนึ่งที่จะปลูกฝังค่านิยม จริยธรรม ให้นักเรียนไทย คือ ความสามารถในการสอนวิชาประวัติศาสตร์ไทยนั่นเอง

ความเป็นมาของชาติไทยมาจากความกล้าหาญ ความสามารถ ความอดทน ความเสียสละ และความรักศักดิ์ศรีในแผ่นดินของบรรพบุรุษไทยทุกคนทั้งหญิงและชาย

ดังนั้น จากประเด็นสำคัญของการศึกษาค่านิยมและการศึกษาจริยธรรม จึงต้องเน้นลักษณะประวัติศาสตร์ของชาติไทย ดังนี้

1. เข้าใจหน้าที่พลเมือง และความรับผิดชอบต่อนักคนไทยในฐานะผู้รับมรดกจากบรรพบุรุษ
 2. สร้างทัศนคติ และทักษะ เพื่อความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ
 3. ปลูกฝังค่านิยมและจริยธรรม ความกล้าหาญ ความอดทน ความเสียสละ ความสามัคคี ความโอบอ้อมอารี
- เรื่องที่สอนในประวัติศาสตร์จึงควรให้สอดคล้องกับการปลูกฝังค่านิยมและจริยธรรม ตัวอย่างเช่น
1. การเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 1, 2 (การแตกความสามัคคี, ความอ่อนแอ)
 2. การกษัตริย์ของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช (ความสามัคคี, ความกล้าหาญ อดทน)
 3. การกษัตริย์ของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช (ความกล้าหาญ อดทน ความเพียร)
 4. การเศรษฐกิจสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (ความมัธยัสถ์ ซื่อ)
 5. ประวัติศาสตร์สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว หรือสมเด็จพระปิยมหาราช (การรับเทคโนโลยีตะวันตกมาใช้ในประเทศ การรู้จักพัฒนา)
 6. ประวัติศาสตร์สมัยปัจจุบัน

ฯลฯ

การสอนประวัติศาสตร์ ตลอดจนถึง วัฒนธรรมนิยมประเพณีของไทย ก็เพื่อปลูกฝังค่านิยม จริยธรรม คุณธรรม และศีลธรรม แก่เยาวชนของชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความสามัคคี ความรักชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์เป็นแกนสำคัญ

17. การราชัญญลักษณ์ (Symbols)

สมาคม สโมสร โรงเรียน มหาวิทยาลัย สถาบันต่าง ๆ จะมีรูปสัญลักษณ์แสดงถึงกลุ่มคนของตน จึงน่าสนใจที่จะนำเรื่องนี้มาพิจารณาว่า สัญลักษณ์เหล่านั้นแสดงถึงอะไร มีหลายสถาบันที่ใช้สัญลักษณ์เพื่อแสดงถึงประวัติความเป็นมา ชื่อ ความเชื่อ ความฉลาด เป็นต้น ดังตัวอย่าง

ประเทศไทย ชนชาติไทยมีสีน้ำเงิน ชาว และแดง เป็นสัญลักษณ์ของชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

ประเทศสหรัฐอเมริกา มีรูปนกอินทรี ซึ่งหมายถึง วิสัยทัศน์ ชู หมายถึง ความเข้มแข็ง และกิ่งมะกอก หมายถึง ความสงบ

ประเทศแคนาดา มีรูปใบไม้ ซึ่งหมายถึง ความเป็นเอกภาพและความภาคภูมิใจที่เป็นดินแดนร่ำรวยทรัพยากรธรรมชาติ

ประเทศญี่ปุ่น มีรูปคางอาทิตย์ แสดงความเป็นผู้นำ

ฯลฯ

จากสัญลักษณ์ที่แสดงถึงองค์กรต่าง ๆ เหล่านี้ สามารถทำให้คนเกิดความรู้สึกได้ เช่น หากใครนำธงชาติไทยไปเผา หรือทำลาย คนที่โคพบเห็นจะรู้สึกว่าคุณคนนั้น कुแคลน ซึ่งยอมรับไม่ได้ สัญลักษณ์จึงเป็นค่านิยมซึ่งคนทั้งหลายยอมรับและศรัทธา

ในการพัฒนาค่านิยมและจริยธรรม ครูจึงนำเรื่องสัญลักษณ์มาประยุกต์ใช้กับการเรียนการสอนได้ เช่น

- ให้แต่ละคนคิด สัญลักษณ์ของตนเอง
- ช่วยกันหาสัญลักษณ์สำหรับห้องเรียน
- จัดประกวดตราสัญลักษณ์ของโรงเรียน สมาคม เขต เป็นต้น

18. ป้ายประกาศ (Poster)

ป้ายประกาศเป็นเครื่องมือหรืออุปกรณ์การปลุกฝังค่านิยมและจริยธรรมอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งจัดทำได้ง่าย ใช้ง่ายไม่จำเป็นต้องใช้การโฆษณาขายสินค้า และการหาเสียงของนักการเมืองจึงนิยมใช้วิธีติดป้ายประกาศเพื่อชักจูง โน้มน้าวจิตใจ สาธารณชนคอแนวคิด และพฤติกรรมของตน

ป้ายประกาศสามารถทำให้เด็กหนุ่ม นาม เพื่อส่งเสริมค่านิยมและจริยธรรมที่ต้องการปลุกฝังได้ ครูอาจทำเป็นอุปกรณ์ สื่อการสอน ชุคการเรียนได้ เมื่อปี พ.ศ. 2538 ที่กรุงเทพมหานคร มีป้ายโฆษณาตั้งอยู่ตามถนนทั่วไป จุดประสงค์ของผู้จัดทำคือ ชักชวนให้ผู้ใช้รถใช้ถนนในกรุงเทพมหานครปฏิบัติตามกฎจราจรอย่างเคร่งครัด เพื่อลดสภาพรถติด ป้ายเหล่านั้นมีข้อความเชิงโฆษณา เช่น

พี่ชายอย่าพิบนุ มีรูปมาลาย หมายความว่า รถไม่ควรจอดพิบนุทางมาลาย
เสียบคราบน้ำที่ไม่ว่า เสียบคราบน้ำที่จับแน่ หมายความว่า ไม่ควรแซง
ลูกใครหว่า มีรูปเด็กกำลังปั่นร้วกันถนน หมายความว่า ชำมถนนบนทางข้าม
หรือสะพานลอย

จากแนวความคิดนี้ครูจึงอาจนำไปใช้ให้เหมาะกับค่านิยมและจริยธรรม ที่ต้องการจะปลุกฝัง ซึ่งอาจใช้ได้ตั้งแต่ระดับโรงเรียนจนถึงระดับชาติ

19. คาขวัญ คาคม คาพัง เพย สุภาสิต

หาประโยคหรือวลีสั้น ๆ มีความหมายจำง่าย ไม่ค่อยลืม ติดไว้ตามสถานที่ ๆ นักเรียนอ่าน และอ่านได้ เช่น มหาวิทยาลัยรามคำแหง เขียนป้ายคำขวัญไว้ที่ประตูทางเข้าออก และที่อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีว่า

"ตั้งใจศึกษา บุกหาพอรุ่น สมองคุณชาติ"

"เปลวเทียนให้แสง รามคำแหงให้ทาง"

โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง เขียนไว้บนอาคารเรียนว่า
"ความรู้คู่คุณธรรม"

โรงเรียนพระมารดาภิเษกเคราะห์ พิมพ์ไว้ที่ปกสมุดนักเรียนว่า
"ศึกษาดี มีวินัย ใจเมตตา ใฝ่หาคุณธรรม เลิศล้ำการงาน"

นอกจากนั้น วัด สถานศึกษา สำนักงาน ต่างก็เขียนคำคม คำขวัญ
คำพังเพย และสุภาษิต ไว้

ที่วัดธารน้ำใส หรือสวนโมกขพลาราม อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี
ท่านพุทธทาส ได้สร้างโรงมหรสพทางวิญญาณขึ้น ในคืนนี้ประกอบไปด้วย รูปภาพ และ
คำสอนที่คัดเลือกมาจากลัทธิศาสนาต่าง ๆ คัดไว้ให้คนเข้าไปอ่าน เพื่อศึกษาหาความรู้

วัดที่ปฏิบัติธรรมหลายแห่งนำพุทธภาษิตพร้อมคำแปล เขียนไว้เพื่อตักเตือนคน
ที่เข้าวัด

คำเหล่านั้นแสดงถึง ความรู้สึก ความเชื่อ ค่านิยม จริยธรรม คุณธรรม
และศีลธรรม แอบแฝงอยู่ในทุก ๆ คำ ครูอาจนำมาใช้เป็นเครื่องมือเพื่อค้นหาความเชื่อ
ของนักเรียนได้โดยให้นักเรียนทำกิจกรรมกลุ่ม หรือรายบุคคลดังต่อไปนี้

1. ให้นักเรียนคิด เขียน คำขวัญ สำหรับห้องเรียน โรงเรียน เขต จังหวัด
ไปจนถึงประเทศ
2. สมมติว่าเราจะเตรียมคำขวัญไว้เขียนให้หลุมฝังศพตัวเอง จะเขียนว่า
อย่างไร
3. ประกาศคำขวัญ คำพังเพย คำคม ฯลฯ เป็นครั้งคราวตามโอกาส
 ฯลฯ

20. อบรมหน้าแถว

หน้าแถวเป็นศูนย์รวมที่นักเรียนและครูทุกคนพบกันตอนเช้า ก่อนที่จะแยกย้าย
กันไปตามห้องต่าง ๆ หน้าแถวจึงเป็นที่ที่ควรจัดกิจกรรมเพื่อปลูกฝังค่านิยมและจริยธรรม

มากที่สุด แต่ผู้จัดทำควรมีการวางแผนและคัดเลือกคำนิยามและจริยธรรมที่เหมาะสม ไม่ซ้ำซาก และใช้เวลาไม่นานเกินไป เพราะอาจเบื่อหน่ายและจะทำให้ให้นักเรียน ไม่อยากเข้าแถวหน้าเสาธงได้ กิจกรรมสั้น ๆ อย่างใดอย่างหนึ่ง

- ประกาศรายชื่อผู้กระทำผิดอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อเป็นตัวอย่าง เช่น แสดงความซื่อสัตย์ ความกตัญญู ความรับผิดชอบ เป็นต้น
- ขอบคุงทีมนักกีฬา ห้องเรียน ผู้แทนนักเรียน ฯลฯ ที่นำชื่อเสียงมาสู่โรงเรียน
- จดหมายชมเชยจากชุมชนที่มีบุคคลในโรงเรียนที่ให้ความร่วมมือกันต่าง ๆ
- แสดงความเสียใจต่อการสูญเสียเพราะไม่ปฏิบัติตามระเบียบกฎเกณฑ์ เช่น ถูกทำร้ายเพราะหนีผู้ปกครองเที่ยวกลางคืน
- ฝากคติพจน์ประจำวัน หรือแนวคิดให้นักเรียน โดยการอ่านคำพูด คำคม คำขวัญ พุทธภาษิต ฯลฯ
- ถ้าใกล้วันสำคัญที่โรงเรียนต้องหยุดราชการ ก็สรุปเรื่องราวสั้น ๆ ให้นักเรียนรำลึกถึงวันนั้น ๆ หน้าแถวควย เช่น วันเฉลิมพระชนมพรรษา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ซึ่งถือเป็น "วันพ่อ" และ "วันแม่" วันสำคัญของพระพุทธศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันรัฐธรรมนูญ ฯลฯ

21. ำให้อธิบายคำถามทางจริยธรรม

คำถามทางจริยธรรมใช้เพื่อกระตุ้นนักเรียนให้คิดถึงผู้อื่น นอกเหนือไปจาก ความสนใจของตัวเอง รู้จักวิเคราะห์ความคิด การกระทำของคนอื่น เพื่อเป็นเกณฑ์ ในการตัดสินคำนิยาม

ตัวอย่างคำถามนิยาม

1. การกระทำของเขช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้หรือไม่ หรือมีผลต่อผู้อื่นด้วยหรือไม่

2. ถ้าผู้คนที่ทำตามตัวอย่างของเธอจะมีสัมพันธภาพอย่างไร
3. จะทำให้โรงเรียนน่าอยู่ขึ้นใหม่ถ้าทุกคนเห็นด้วยกับเธอและปฏิบัติตาม
อย่างเธอ
4. อะไรถูกควรปฏิบัติ
5. มันยุติธรรมแล้วหรือ
6. หากคุณไม่มีส่วนได้เสียกับกิจการนั้น คุณจะรู้สึกอย่างไร
7. หากคุณไม่รู้จักและเกี่ยวข้องกับเป็นส่วนตัว คุณจะมีความรู้สึกแตกต่างไป
กว่านี้ไหม
8. คุณจะรู้สึกเช่นไร ถ้าคุณเป็นฝ่ายตรงกันข้าม
9. คุณจะชอบไหม ถ้าจะมีใครปฏิบัติต่อคุณอย่างนั้น
10. ผู้ปกครอง นิกายมารดา กฎหมาย หรือศาสนาของคุณมองว่าทำอย่างนี้
ถูกต้องละหรือ
11. จิตใจสำนึกเตือนคุณว่าอย่างไรบ้าง
12. ถ้าคุณตกอยู่ในสถานการณ์อย่างนั้น ต้องการให้เรื่องจบลงด้วยความบริสุทธิ์
ยุติธรรม คุณจะตัดสินใจอย่างไร

๓๑

ถ้าครูคอยถามนักเรียนอยู่ตลอดเวลา ว่า

เธอคิดอย่างไรสำหรับเรื่องนี้

มีอะไรในใจหรือ

เธอจะหาทางออกอย่างไรดี

นักเรียนก็จะเริ่มมองคนอื่นนอกจากตัวเอง ในทำนองเดียวกันหากครูตั้งคำถาม
เพื่ออธิบายค่านิยม จริยธรรม บ่อย ๆ นักเรียนก็จะเกิดความคิดทบทวนว่า การปฏิบัติของ
เขามีผลกระทบต่อคนอื่นหรือไม่ ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญที่สุดที่คนเราจะต้องมองรอบ ๆ ตัวก่อน
การตัดสินใจว่า ถูก - ผิด ยุติธรรม - ไม่ยุติธรรม นอกจากนี้ยังช่วยเขาวงวนให้พัฒนา
อุปนิสัยการใคร่ครวญ ถามตนเอง ซึ่งก่อให้เกิดความมีสติ - สัมปชัญญะ ค่านิยม และ
จริยธรรม เมื่อมีเหตุการณ์ใดเกิดขึ้น เขาจะคิดถึงสิ่งที่เขาปฏิบัติจนเคยชินนั้นมาใช้ได้

การใช้คำถามทางค่านิยมและจริยธรรมอาจใช้ได้เป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่ม หรือสมมติสถานการณ์ขึ้นมา แล้วตั้งคำถามให้นักเรียนตอบ เช่น

โรจน์ เป็นเจ้าของศูนย์การค้า หักเงิน เติร์นตนเองเพื่อต้องการเงินประกัน ครูตั้งคำถามว่า โรจน์ทำผิดหรือถูก ถ้าเจ้าของร้านทุกคนทำอย่างนี้ อะไรจะเกิดขึ้น สมมติว่าเธอเป็นเจ้าของบริษัทประกันภัยเธอทำอย่างไร ครูอาจใช้คำถามมาเพื่อให้นักเรียน เกิดความคิดค้นคว้าคุณธรรมว่า อะไรผิด อะไรถูก ด้วยตัวเขาเอง

22. สมมติโอกาสทางจริยธรรมแล้วดูว่านักเรียนจะทำอย่างไร

ชีวิตคนอาจต้องพบกับเหตุการณ์ที่ตอกตักจิตใจ บางครั้งสถานการณ์บังคับ หลีกเลียงไม่พ้นที่จะต้องเลือกอย่างใดอย่างหนึ่งระหว่างดีกับเลว ถูกกับผิด โดยเฉพาะ ในเวลาที่ถูกเพื่อนฝูงกดดันมาก ๆ อาจทำให้เขวชนล้มใจค่านิยมและจริยธรรมที่ตนเอง ยึดถือไปเสียก็มี ดังนั้นครูจึงควรสมมติสถานการณ์ ให้นักเรียนฝึกการตัดสินใจเพื่อเป็นการ ปลูกฝังค่านิยมและจริยธรรมทางอ้อม ครูและนักเรียนในห้องจะช่วยกันป้อนความคิด เพื่อ หาข้อสรุป หลักเกณฑ์ทางค่านิยมและจริยธรรม แล้วจะได้คิดเป็นนิสัยในการประพฤติปฏิบัติ ต่อไป

การจะสมมติสถานการณ์ให้นักเรียนเป็นเรื่องสำคัญที่ครูต้องคิดเลือกกว่า ควรจะ ใช้สถานการณ์ใด เพื่อต้องการปลูกฝังค่านิยมอะไร และสิ่งที่ครูไม่ควรลืม คือคำถามว่า นักเรียนจะทำอย่างไร ครูควรให้ออกสันทักเรียนได้คิดสมมติตนเองเข้าไปอยู่ในสถานการณ์ เพื่อพบปัญหาที่เกิดขึ้นจริง และหาทางแก้ปัญหานั้น ๆ

ตัวอย่างเช่น

- มีหนุ่มหน้าตาดีคนหนึ่งที่เขายังไม่เคยพบมาก่อน ชวนให้เธอขึ้นรถ แล้วจะ ไปส่งบ้าน เธอจะทำอย่างไร
- พบกระเป๋าเงิน พร้อมเงิน บัตรประชาชน และบัตรธนาคาร บนถนน เธอจะทำอย่างไร
- ในห้องเรียน เพื่อนขอลอดการบ้าน เธอจะทำอย่างไร

- เธอจะทำอย่างไรถ้าเห็นเพื่อนทุจริตการสอบ
- ถ้าเธอไปเที่ยวที่ R.C.A (Royal City Avenue) บนถนนพระรามเก้า ใต้พบกับเพื่อนชายที่เธอแอบสนใจเขามานานแล้ว ใต้คุยกันถูกใจ เขาขอเธอให้ออกไปเล่นร่ากัน หลังจากนั้นเขาคิดงุนหรียัดใส่กัญชามาให้เธอลองสูบบุหรี่ เธอบอกเขาไปว่า "ไม่ละคะ ขอบคุณ" เขาเลยบอกเธอว่า เขามีผู้หญิงอื่นที่สนใจเขามาก ถ้าเธอไม่ยอมรับร่วมสนุกกับเขา เขาก็จะไปหาผู้หญิงคนอื่น เธอจะทำอย่างไร
- พี่ชายของเธอทะเลาะวิวาทกับนักเรียนช่างกล วันหนึ่งพี่ชายขโมยเงินของพ่อมาฝากไว้ที่ห้องนอนของเธอ หลังจากนั้น 2-3 วัน เขามาขอเงินเพื่อจะออกไปพบกับคู่วิวาท เธอจะทำอย่างไร

๓๑๖

จากเหตุการณ์สมมติ และจากคำถาม "เธอจะทำอย่างไร" ครูควรถาม

1. นักเรียนรายบุคคล
2. แล้วแบ่งนักเรียนเป็นกลุ่ม ๆ ละ 5-6 คน
3. ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มหาข้อตกลงกันว่าจะทำอย่างไร
4. อภิปรายทั้งห้องว่าสวนมากเห็นว่าการทำอย่างไร

อาจเป็นไปได้ที่นักเรียนอาจหาข้อสรุปโดยใช้ คุณธรรม จริยธรรม ศีลธรรม กฎหมาย ความปลอดภัย หรือเหตุผลอื่น มาช่วยในการคิด พิจารณา ครูควรคำนึงว่า คำตอบอาจมีหลายคำตอบ โดยสรุปนักเรียนควรได้เรียนรู้และใช้กฎเกณฑ์ทางคุณธรรมและจริยธรรม

ครูควรช่วยสนับสนุนความเข้าใจจริยธรรมซึ่งนำไปสู่การปฏิบัติ และจะเป็นหลักในการประพฤติปฏิบัติต่อไป

23. สอนจริยศาสตร์ (Teach Ethics)

ถ้าจริยธรรมเป็นวิชาย่อยของค่านิยม และบอกความถูก ความผิด ความควร และไม่ควร ดังนั้นจริยศาสตร์ ก็เป็นสาขาย่อยของจริยธรรมอีกชั้นหนึ่ง (Kirschenbaum 1995, 120) การสอนจริยศาสตร์เกี่ยวกับเรื่องต่อไปนี้

1. แนวคิดทางจริยธรรม
2. ความเป็นมาของจริยธรรม
3. ปัญหาทางจริยธรรม
4. กิจกรรมและแบบฝึกหัด

จุดหมายของการสอนจริยศาสตร์ เพื่อให้เด็กเรียนเข้าใจจริยธรรม หรือ หลักในการประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ดีงาม

24. สอนให้นักเรียนมีความรู้สึกเห็นอกเห็นใจผู้อื่น

การเห็นอกเห็นใจเป็นความรู้สึกสำคัญต่อเยาวชนและคนทั่วไป ครูจึงควรส่งเสริมให้เกิดลักษณะนิสัยเช่นนี้แก่เด็กเรียน นักจิตวิทยา Carl Rogers ได้อธิบายความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นว่า "sensitive understanding of another persons internal frame of reference" หรือในโรงเรียนหมายถึง การรับทราบกระบวนการทางการศึกษาและการเรียนรู้ของนักเรียน (Awareness of the way the process of education and learning seems to the student)

คนบางคนฝึกหัดไม่ยากที่จะให้เห็นอกเห็นใจผู้อื่น แต่ทุกคนควรเรียนรู้ให้เกิดความรู้สึกที่ต่อผู้อื่น วิธีการต่อไปนี้ครูอาจนำมาใช้ได้เพื่อฝึกให้เด็กมีความเมตตากรุณา และความเป็นมนุษย์เพิ่มมากขึ้น คือ

1. ทักษะการฟัง (Listening)

การฟังเพื่อความเข้าใจความรู้สึก ความคิด และประสบการณ์ของบุคคลอื่น เป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่ง คนจะเห็นใจคนอื่นได้ก็ต่อเมื่อเขารับฟังความคิดเห็นและมีความรู้เกี่ยวกับคน ๆ นั้นชัดเจน

2. ความรู้สึก (Sensitivity Modules)

เป็นการมีส่วนร่วมในการกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยประสบการณ์ตรง เช่น ช่วยดูแลเด็กปัญญาอ่อนในสถานสงเคราะห์ ช่วยเหลือคนชราตลอดวันในสถานสงเคราะห์ คนชรา หรือลงมือทำอย่างอื่นจริง ๆ ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจความรู้สึกบุคคลที่เราได้สัมผัสโดยตรง

3. การแสดง (Role Playing)

ครูให้นักเรียนแสดงละครตามบทที่ครูกำหนด เช่น บทบาทของยูริยา หิวโซมัย เจ้าทุกข์ ครอบครัวเจ้าทุกข์ ตำรวจ ผู้พิพากษา อัยการ โคนำเรื่องมาจากหนังสือพิมพ์ หรือจากประวัติศาสตร์ วรรณคดี นวนิยาย ฯลฯ ก็ได้

แต่ละบทจะมีลักษณะนิสัยที่แตกต่างกัน นักเรียนแต่ละคนเมื่อสวมบทบาท ก็ต้องมีความรู้สึกเช่นบทนั้น เมื่อแสดงจบบทบาทครูทวงถามบทบาทเหล่านั้นมาอภิปรายเพื่อคนหาว่า บทบาทของแต่ละคนไหนกระทบต่อสังคมอย่างไรบ้าง การวิเคราะห์ความประพฤติปฏิบัติของตัวละครจะนำไปสู่บทสรุปทางค่านิยมและจริยธรรมได้ในที่สุด

4. การฝึกแสดงบทบาทสมมติ

บทบาทสมมติให้สัณมากขึ้นกว่าละคร นักเรียนต้องใช้เวลาในการค้นคว้าแต่ละบทบาทมากกว่า และสามารถให้เกี่ยวข้องกับนักเรียนในห้องมากกว่าการแสดงละคร ครูอาจกำหนดให้นักเรียนแสดงบทบาทของคนที่ประกอบอาชีพต่าง ๆ ในสังคม เช่น ครู พอลคา แมคคา กรรมกร ผู้แทนราษฎร นักธุรกิจ นักการธนาคาร ฯลฯ แล้วให้เวลานักเรียนเหล่านั้นไปศึกษาหาความรู้แต่ละอาชีพที่ตนได้รับมอบหมายให้เข้าใจ บางคนอาจต้องไปสัมภาษณ์กับบุคคลในแต่ละสาขาอาชีพ เพื่อความเข้าใจถึงความรู้สึกอันแท้จริงและชัดเจน ในระหว่างการศึกษาหาความรู้ของแต่ละคนนั้น ครูอาจเรียกนักเรียนมาประชุมเพื่ออภิปราย ทั้งนี้เพื่อให้แน่ใจว่านักเรียนเข้าใจบทบาทของตัวเองถูกต้องตามความจริง จากการแสดงบทบาทสมมติที่นักเรียนจะเริ่มเข้าใจคนแต่ละอาชีพดีขึ้น นอกจากนั้นยังเรียนรู้กฎหมายการปกครองเพิ่มมากขึ้น

5. อ่านจากหนังสือ

วิธีที่สะดวกและประหยัดเวลาอีกวิธีหนึ่งคือ ครูให้นักเรียนอ่านเรื่องทีครูเลือกสรรแล้วว่าเกี่ยวข้องกับกรณีใจคนอื่น เช่น เรื่องขุนช้างขุนแผน เพื่อเข้าใจ

บทบาทของนางวันทอง อ่านสามก๊กตอนโจโฉแตกทัพเรือ เพื่อเห็นใจกวนอูผู้ซื่อสัตย์

25. ทหารี่าที่นักเรียนรู้คุณค่าของตนเอง (Self - Esteem)

ครูควรหาวิธีที่ถูกต้อง ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความคิดและรู้สึก ว่าคุณค่าของตัวเอง และรักษาความรู้สึกนั้นเอาไว้ วิธีที่จะรักษาอารมณ์อย่างนั้นได้ก็คือการไม่ยอมรับคำพูด และ กิริยาอาการที่แสดงว่าเป็นการดูถูกตนเอง และต้องพยายามเร้าความคิดด้วยการรับเอา คำพูดและพฤติกรรมที่จะสร้างความรู้สึกของคนที่เกิดขึ้น

ขอแนะนำมีดังนี้

1. ทั้งความหวังในตัวนักเรียนให้สูง ช่วยเขาให้เขาเชื่อถือในตัวเขาเอง ให้ได้
2. สนับสนุนนักเรียนด้วยการมอบหมายงานที่ท้าทายความสามารถแก่พวกเขา เพื่อให้ทำได้สำเร็จ และก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในความสำเร็จนั้น
3. หาข้อดีของนักเรียนให้พบ ให้กำลังใจด้วยคำชมสิ่งที่เขากระทำได้ดี จริง ๆ นั้น
4. หลีกเลี่ยงการทำให้เด็กเสียใจ โดยการตำหนิว่ากล่าวด้วยคำพูด หรือท่าทาง เช่น "น่าท้อเขางเขาไม่มีวันจะทำได้สำเร็จ ครูไม่เชื่อถือเขา..." ฯลฯ เหล่านี้สร้างความคับแค้นใจแก่เด็กเรียนมากกว่าการส่งเสริม
5. หากิจกรรมที่สร้างการรู้คุณค่าของตนเองและความเป็นตัวของตัวเอง ให้แก่เด็ก กิจกรรมมี 2 ประเภท คือ
 1. วิธีสร้างกำลังใจ ด้วยการเสริมแรงค่านบวก มีวิธีการดังนี้
 - ก. ด้วยการพูด
 - ครูประทับใจการกระทำ หรือ..... ของนักเรียน
 - ครูตั้งใจจริง ๆ ที่เขาทำงานเรียบร้อยดีมาก

- ครูฝึกไม่ถึงว่านักเรียนของครูจะเก่งขนาดนี้

ฯลฯ

ข. ควบกิจกรรม

- จัดให้นักเรียนเขียนระบายความรู้สึกตนเองในกระดานที่เตรียมไว้
- ส่งคำชมเชย หรือข้อความ ชวสาร จากครูแก่นักเรียน หรือจากเพื่อนถึงเพื่อนเป็นการส่วนตัว เช่น เขียนโน้ต เขียนโทรเลข จกหมาย ผนังของสง
- ให้นักเรียนวาดภาพ หรือเขียนชื่อนักเรียนที่ภูมิใจ ผู้ที่เอาใจใส่ดูแลห้องเรียน ผู้ที่เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เป็นคน ลงในสมุดลับของแต่ละคน แล้วส่งครู

2. จักกิจกรรมให้นักเรียนรู้จักจัดการ เรื่องของตัวเองด้วยความรู้คุณค่าของตนเอง ดังนี้

- เข้าใจถึงจุดเด่นและคุณภาพของตนเอง
- ยอมรับจุดเด่นและจุดด้อยที่มีในตนเอง
- มีจุดหมายที่ดีในชีวิต

ฯลฯ

26. การจัดกิจกรรม

การจัดกิจกรรมตามหลักสูตรของชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) มีกิจกรรมบังคับ เช่น กิจกรรมลูกเสือ - เนตรนารี กิจกรรมบุรุษอาสา กิจกรรมผู้นำเพื่อประโยชน์ และกิจกรรมเลือกเสรี ซึ่งหมวดวิชาต่าง ๆ จัดให้นักเรียนเลือกกลุ่มตามความถองการ

กิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ จัดขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาทางกาย สติปัญญา จิตใจ และศีลธรรม ให้เป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบ ช่วยสร้างสรรค์สังคม ให้ความเจริญ

ก้าวหน้า ความสงบสุข และความมั่นคงของประเทศชาติ จึงต้องปลูกฝังให้คุณลักษณะ
ที่ต้องการ (กระทรวงศึกษาธิการ 2533, 219)

สมมติปัญหาแล้วให้นักเรียนหาทางเลือกว่าตนควรจะทำอย่างไร

ปัญหา

เพื่อนบ้านจ้างให้นักเรียนซึ่งบ้านอยู่ใกล้กับ 2 คน ตัดหญ้าในสนาม
นักเรียนทั้งสองช่วยกันทำงานอย่างดีและเสร็จภายใน 1 ชั่วโมง เจ้าของบ้าน
ให้รางวัลคนละ 100 บาท อีกสามวันต่อมาเจ้าของบ้านหลังนั้นให้รางวัลเพิ่มอีก
60 บาท เพราะเขาชอบใจการทำงานที่เรียบร้อยของเด็กทั้งสอง ถ้าเธอเป็น
คนรับเงินมา เธอจะทำอย่างไร

1. ก. แบ่งเงินกับเพื่อนที่ทำงานด้วยกัน
ข. เก็บไว้คนเดียว
ค. บอกเพื่อนว่าได้เงินเพิ่ม แต่ขอเก็บไว้คนเดียว เพราะเหตุผล.....
ง. แบ่งให้เพื่อนอีก 10 บาท อีก 50 บาท เก็บไว้คนเดียว
2. หากเจ้าของบ้านบอกว่าขอมอบเงินพิเศษนี้แก่เธอคนเดียว
ก. เธอจะบอกเพื่อนอีกคนใหม่่ว่าเธอได้เงินพิเศษ
ข. เธอจะอธิบายให้เพื่อนฟังหรือไม่ว่าเธอเก็บเงินไว้คนเดียว เพราะเหตุใด
ค. เธอยังคงแบ่งเงินครึ่งหนึ่งให้เพื่อนอยู่
ง. หรือเธอจะทำอย่างไรเกี่ยวกับเรื่องนี้
3. หากเธอรู้สึกว่าเขาทำงานหนักกว่าเพื่อนอีกคน การเก็บเงินไว้คนเดียวจะมีผล
อย่างไรหรือไม่

4. หากเพื่อนอีกคนได้รับเงินเดือนจากคุณพ่อ - คุณแม่ของเขา ขณะที่เธอไม่ได้รับ
 สิ่งนี้สำคัญหรือไม่กับการตัดสินใจที่จะเก็บเงินไว้แต่เพียงผู้เดียว

27. การเล่นกีฬา

การ เล่นกีฬาเป็นเครื่องมือสำคัญอีกวิธีหนึ่งที่จะปลูกฝังค่านิยมและจริยธรรมแก่
 บุคคลทุกวัย ทั้ง เนื้อเพลง

(สรอย)

ฮัม ฮัม ฮัม ฮัม
 ฮ่า ฮ่า ฮ่า ฮ่า

แกกกองกิเลส

ผลของการฝึกฝน

พวกเรานักกีฬาใจกล้าหาญ
 คราวชนะรุกใหญ่ไม่รีรอ

(สรอย)

ร่างกายกำยำล่ำเสิศ
 แข็งแรงทรหดอดทน

(สรอย)

ใจคอมั่นคงทรงศักดิ์
 ทรูทรูชนะรู้อย่าง

(สรอย)

ไม่ชอบเอาเปรียบเจ็บแค้น
 มีส่วนทั่วเมื่อเหลือกำลัง

(สรอย)

เล่นรวมกำลังกันทั้งพวก
 ไม่ว่างงานหรือเล่นเป็นโมกฉัว

กีฬาที่ทำเป็นยาวิเศษ

กีฬาที่ทำเป็นยาวิเศษ

ท่าคน เป็นคน

เล่นกีฬาสากลตะลตะล

เชี่ยวชาญชิงชัยไม่ยอม

คราวแพก็ไม่ท้อถอยหัน

กลามเนอกอเกิดทุกแห่งหน

ว่องไวไม่ยอมระย่อใคร

รู้จักที่หนีที่ไล

ไวใจกันทั่วทั้งรักชัง

สู้กันชิงหน้าอย่าดับหลัง

เกลียดชังการ เล่นเห็นแก่ตัว

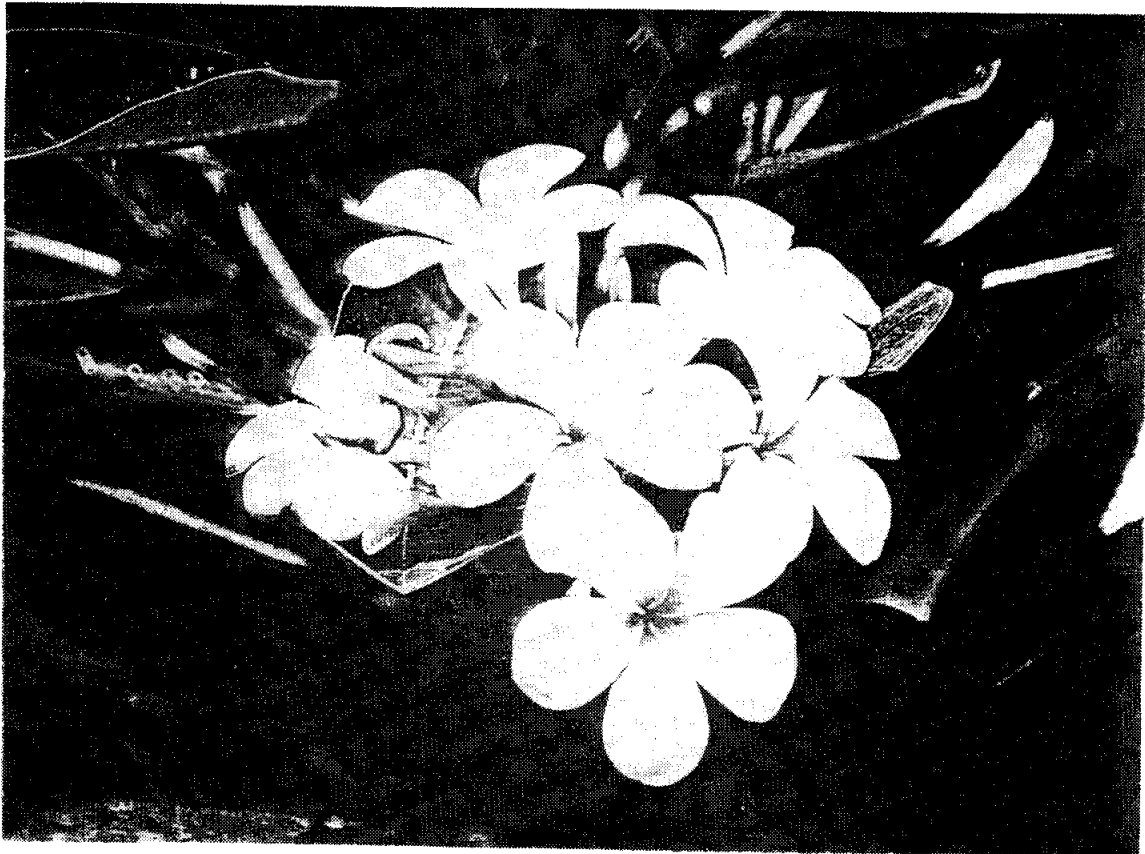
เอาชัยสะทวามีไชชัว

รวมมือกันทั่วทั้งไชโย

จากเพลงกราวกีฬาของพระยาธรรมศักดิ์มนตรี แสดงให้เห็นว่า กีฬาช่วย
ปลุกฝังคนให้มีความรักใคร่กัน ให้ความร่วมมือ ไม่เอาเปรียบกัน มีน้ำใจ เป็นต้น โรงเรียน
จึงควรจัดกีฬาเพื่ออบรมบ่มนิสัยนักเรียนให้มีความสมบัติที่ต้องการ

สรุป

วิธีการปลุกฝังค่านิยมและจริยธรรม เป็นการรวบรวมค่านิยมที่ควรปลุกฝังแก่
เยาวชนหรือนักเรียนที่ประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศแคนาดาได้เสนอแนะไว้ส่วนหนึ่ง
อีกส่วนหนึ่งเป็นข้อสรุปร่างข้อตกลงที่ผู้นำค่านิยมและจริยธรรมจาก 29 ประเทศ ใ้กรวม
กันแสดงความคิดเห็นไว้ 8 ข้อด้วยกัน ส่วนที่สำคัญคือกิจกรรม และวิธีการปลุกฝังค่านิยม
และจริยธรรม 27 หัวข้อ นำเสนอเพื่อครูจะได้คัดเลือกนำไปใช้ส่งเสริมการปลุกฝังค่านิยม
และจริยธรรมในโรงเรียนและในสังคมใหม่ประสิทธิภาพและประสพผลดี ด้วยความเชื่อของ
ผู้เขียนที่ว่านักพัฒนาค่านิยมและจริยธรรม จำต้องเป็นนักปลุกฝังที่สามารถเป็นผู้นำทางการ
จัดวิธีการปลุกฝังและกิจกรรม ให้สอดคล้องกับความรู้ความสามารถของนักเรียน และตัวครูเอง

การมีวินัยตนเอง และการควบคุมตนเอง
เป็นกุญแจสู่ความสำเร็จ

(KEYS TO MANAGING YOUR SELF ARE SELF - DISCIPLINE
AND SELF - CONTROL)

CHARLS C. DRAWBAUGE